

Aras Kuş Araştırma ve Eğitim Merkezi

Aras Bird Research and Education Center

Mehmet Ali KIRPIK¹   Emrah ÇOBAN²   Çağan Hakkı ŞEKERCİOĞLU³

Öz:

2004 yılından bu yana Kuş bilimci Stanford Üniversitesi öğretim Üyesi Dr. Çağan Hakkı ŞEKERCİOĞLU ve Kafkas Üniversitesi Öğretim Üyesi Dr. Mehmet Ali KIRPIK Kuzey Doğu Anadolu’da birlikte yaptıkları kuş inceleme, gözlem ve araştırmalardan sonra bölgenin biyoçeşitlilik ve kuş çeşitliliği açısından çok zengin olduğu belirlendi. Kuzey Doğu Anadolu bölgesi göçmen kuşları kuş göç yolu üzerinde olduğu için kuşların Aras vadisi çok yoğun olarak kullandıkları tespit edildi. Bu tespite bağlı olarak Iğdır ili Tuzluca ilçesi Yukarı Çıyıklı köyünün Aras nehri kıyısına “Aras Kuş Halkalama ve Eğitim Merkezi” kuruldu.

Anahtar sözcükler: Aras Kuş, Halkalama İstasyonu, Iğdır, Tuzluca, Yukarı Çıyıklı, Biyoçeşitlilik

Abstract:

After the bird surveys, observations and researches carried out since from 2004, together with ornithologist Dr. Çağan Hakkı ŞEKERCİOĞLU (Stanford University) and Dr. Mehmet Ali KIRPIK (Kafkas University) in North East Anatolia, it was determined that the region is very rich in biodiversity and bird diversity. Since migratory birds from the North East Anatolia

---

¹ Kafkas Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Kars-Türkiye, Sorumlu yazar; Kirpik80@hotmail.com

² Kuzeydoga Derneği, Kars-Türkiye

³ Utah Üniversitesi Biyoloji Bölümü, Utah-ABD

region are on the bird migration route, it was determined that the birds used the Aras valley very intensely. As a result of this research, “Aras Bird Ringing and Training Center was established on the banks of the Aras river from village of “Yukarı Çıyıklı” in Tuzluca district of Iğdır.

Keywords: Aras Bird, Ringing Center, Iğdır, Tuzluca, Yukarı Çıyıklı, Biodiversity

Giriş

Kuş halkalama, kuşlara zarar vermeyen çok ince ağlarla kuşları yakalayıp, her birinde özgün bir numara olan ve kimlik niteliği taşıyan, hafif, paslanmaz, alüminyum halkaları kuşların bacağına takarak kuş göçlerini ve kuş sayılarındaki değişiklikleri takip etmektir. Üzerinde kuşun halkalandığı ülkenin adını ve ülke halkalama merkezinin adresini taşıyan bu halkalar, halkalı bir kuş tekrar yakalanırsa veya ölüsü bulunursa, kuşun nereden geldiğini gösterir. Türkiye’de kuş halkalama projesinin koordinasyonunu Türkiye Ulusal Halkalama Programı (UHP) gerçekleştirmektedir. Şuan da Türkiye’de aktif olarak çalışan 3 halkalama istasyonundan ikisi Kars ve Iğdır illerindedir.

Türkiye’den 483 kuş türü kayıt edilmiştir. Kuzey Doğanadolu bölgesinde Türkiye’deki kuş türlerinin yarısından fazlasının kaydı mevcuttur (Türkoğlu ve ark. 2016). Kuzey Doğanadolu illerinden Iğdır ilinde 324 kuş türü tespit edilmiş olup bu oran Türkiye kuş faunasının %67’sini oluşturmaktadır.

Bu oran Iğdır’ı Türkiye’de kuş faunası yönünden önemli illerden biri yapmaktadır. Iğdır il sınırları içerisinde tespit edilen 324 kuş türünden 281 türü Aras Nehri Kuş Cenneti tespit edilmiştir (Türkoğlu ve ark. 2016). Aras Nehri Kuş Cenneti’nin kuş zenginliği Türkiye’den bilinen kuş türü sayısının %58’ne tekabül etmektedir (Türkoğlu ve ark. 2016). Aras Nehri Kuş Cenneti kuş çeşitliliği açısından değerlendirildiğinde Türkiye’de Samsun-Adana hattının doğusunda kalan en zengin alandır. Aras Nehri Kuş Cenneti, dünyaca önemli sulak alan statüsü olan Ramsar statüsünün 4 ayrı kriterini taşımaktadır. Bir sulak alanının Ramsar kriterinden bir tanesini karşılaması bile, bu sulak alanın Ramsar Alanı ilan edilmesi için yetmektedir.

Bölgede faaliyet gösteren KuzeyDoğa Derneği’nin Aras Nehri Kuş Cenneti’nin korunması için sekiz yıldır Orman ve Su İşleri Bakanlığı’na bölgenin çok önemli doğal ve korunan sulak alan olarak tescillenmesi için verdiği dilekçeler sonucunda, bakanlığın Doğa Koruma ve Milli

Parklar Genel Müdürlüğü, sahaya verilebilecek en uygun statünün "Tabiatı Koruma Alanı" statüsü olduğu kanaatine varmıştır (Bakanlığın 18.06.2013 tarih ve 115220 sayılı yazısı).

Türkiye memeli, sürüngen ve amfibi türlerinin üçte biri de Aras Nehri Kuş Cenneti'nde kaydedilmiştir. 2006 yılından bu yana Türkiye'deki 818 kara hayvanı türünün % 48'i Aras Nehri Kuş cennetinde kaydedilmiştir (Anonim, 2016b). Biyoçeşitlilik açısından oldukça zengin olan bu alanın korunarak araştırmaların devam ettirilmesi gerekmektedir. Tespit edilen bu türlerin 34'ü ise küresel çapta Kırmızı Liste (Red List) adı yer alan türlerdir. Bu türlerin nesilleri dünya çapında tehlike altında ya da tehlike statüsüne yakındır (Anonim, 2016b).

Iğdır ili sınırları içinde yer alan Aras Vadisi, Önemli Doğa Alanı olmanın yanında dünyanın en önemli Afrika-Avrasya kuş göç yollarından biri üzerinde yer almaktadır. Her ilkbahar ve sonbaharda milyonlarca ötücü ve yırtıcı kuş Aras vadisi boyunca göç ederek ilkbaharda üreme bölgeleri olan kuzey ülkelerine, her sonbaharda ise kışlama bölgeleri olan Afrika ülkelerine göç etmektedir. Bu göç esnasında on binlerce kuş bu vadiye konaklamakta, beslenmekte ve yollarına devam etmektedir.

Kafkas Üniversitesi Kuş Bilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi ve KuzeyDoga Derneği ile 2006 yılında Aras vadisinde, Tuzluca ilçesi Yukarı Çıyıklı köyünde "Aras Kuş Araştırma ve Eğitim Merkezi" kuruldu. Merkez de kuruluşundan itibaren yapılan halkalama çalışmaları kapsamında 184 türden 90.000'in üzerinde kuş halkalandı. Alanda yapılan halkalamanın yanısıra diğer araştırma ve gözlemlerle 281 kuş türü kayıt altına alınmıştır (Anonim, 2016b) Alanda kayıt edilen kuş türü sayısı Türkiye'nin kuş faunası olarak bilinen 483 kuş türünün yarısından fazlası (%58) oranındadır (Türkoğlu ve ark. 2016). Ülkemizdeki varlığı daha önceden bilinmeyen şikra atmacası (*Accipiter badius*) Türkiye kuş envanterine yeni bir tür olarak eklenmiştir.

Öneriler

Aras Kuş Araştırma ve Eğitim Merkezi, Doğu Anadolu'daki ilk kuş araştırma ve eğitim merkezi ve halkalama istasyonu olup Türkiye'de faal olan üç halkalama istasyonundan biridir. Güney Afrika, Sibiryaya ve İsrail'de halkalanan kuşlar Aras istasyonunda tekrar yakalanmış, istasyonda halkaladığımız başka kuşlar ise Zambiya, Kıbrıs, Kuveyt, Rusya, Suudi Arabistan, Etiyopya, Ukrayna ve Macaristan'da yakalanmıştır. Bu sonuçlara bakıldığında, çalışılan alanın çok önemli bir kuş göç yolu üzerinde olduğu kanıtlanmış, kuşların konaklama, beslenme ve üremeleri için dünya çapında önemli bölgelerden biri olduğu saptanmıştır (Anonim, 2013a).

Aras Kuş Araştırma ve Eğitim Merkezi ve Biyoçeşitlilik açısından son derece zengin olan bu alan Aras Nehri üzerine kurulacak baraj gölü aynası içerisinde kalacaktır. Türkiye ve dünya ekosistemlerinin çok önemli bir sulak alanı böylelikle ortadan kalkacaktır. Alanı kaplayacak barajın bu zengin ekosistemi yok etmesine fırsat verilmemelidir.

Bu alan ve çevresi hakkında daha fazla araştırma yapabilmek, bu çevrede yaşayan insanları kuşlar hakkında bilgilendirerek bu bölgeyi koruma altına almak ve küresel ısınmanın etkilerini belirlemek için çalışmaların bu bölgede devam etmesi çok önemlidir.

Kaynaklar

- Türkoğlu M., Şekercioğlu C., 2016. Iğdır'ın Kuşları, (Editör Mehmet Ali Kırpık) Orman ve Su İşleri Bakanlığı,
- Anonim, 2013a. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ulusal Halkalama Raporu.
- Anonim, 2016b. Iğdır'ın Biyoçeşitliliği, Türkoğlu M., Orman ve Su İşleri Bakanlığı, 2016
- Anonim, 2016c. Orman ve Su İşleri Bakanlığı, Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü, Ulusal Halkalama Raporu, 2016

